

AVRUPA TOPLULUĐUNA DAHİL ÜLKELERDE SİNEMA ESERLERİ ÜZERİNDEKİ HAKKIN SAHİPLERİ*

Dr. Adolf DIETZ

Çeviren :
Prof. Dr. Akar ÖÇAL

I. SORUNUN ORTAYA KONULMASI

Sinema eserleri üzerindeki haklar ve yaratıcılık, eser sahipliği rejiminin en güç sorunlarından birini, gerçek anlamıyla, dokuz ülkede hissedilir biçimde farklı çözüm yollarının ortaya çıkmasına neden olan ve bu incelemenin konusunu oluşturan eser sahipliği rejimini tamamen çöktecek gibi görünen sorunlardan birini, teşkil etmektedir.

Bu alanda karşılaşılan güçlükler, filmin tamamlanmasında görev alan şahısların çerçevesinin çok geniş olmasından doğmaktadır. «Özellikle mevcut eserlerin sahipleri (meselâ romancılar, opera ve operetlerin sahipleri), jenerikin sahipleri, uyarlayıcılar ve senaristler, desinatörler, sahneye koyanlar, operatörler, montörler, ses mühendisleri, makyajcılar, ışıkçılar, aktörler, müzisyenler,

---

(*) Le droit d'auteur dans la Communauté européenne, Commission des Communautés européennes, Série secteur culturel, No. 2, Bruxelles 1978: B, IV, 3, s. 57-64.

yapımcı ile öteki teknik, artistik vs. yardımcıları, filmin ortaya çıkmasında görev almışlardır» (1).

Sinema eserlerinin yaratıcılığı konusunda Avrupa Topluluğunun dokuz ülkesinde söz konusu olan çözümlerin farklı yaklaşımları, herşeyden önce, iki kategoriye ayrılabilir. Bir tarafta, yapımcıya sinema eseri ya da film üzerinde bir hak tanıyan ülkeler yer almaktadır: Büyük Britanya (İngiliz eser sahipliği kanununun 6. paragrafının 13. bölümü), İrlanda (İrlanda eser sahipliği kanununun 3. paragrafının 18. bölümü) ve Lüksemburg (Lüksemburg eser sahipliği kanununun 27. maddesi). Hollanda'da, doktrinle benimsenmemekle birlikte, derlemelere ilişkin mevzuata dayanan (Mad.5) mahkeme kararları, benzer sonuca ulaşmışlardır(2). Yapımcıya hak tanıyan anlayışa göre-İngiliz ve İrlanda mevzuatı bakımından yapımcının Copright-film'inden bahsetmek yerinde olacaktır-, esas itibariyle yalnızca gerçek şahısların hak sahibi olabileceğini kabul eden düşüncenin aksine-hükmi şahıslar, yani film yapımcısı işletmeler de eser üzerindeki hakkın orijinal sahibi olarak göz önünde tutulabileceklerdir.

Öteki kategoride, film yapımcısına bu orijinal hakkı ya da bu Copright-film'i tanımayan, sinema eserlerinin sahibi olarak ancak sinema eserinin gerçekleşmesine katılan gerçek şahısları kabul eden ülkeler yer almaktadır. Belçika, Danimarka, Almanya, Fransa ve İtalya'da bu düşünce hâkimdir. Kuşkusuz, ülkelerin büyük bir kısmı (sinema eserleri konusunda hiçbir düzenlemeye sahip olmayan Belçika hariç), *cessio legis*'den yararlanarak ya da yapımcı lehine hakların devrinde geniş bir karine kabul etme suretiyle, film yapımcısına da ekonomik bakımdan kabul edilebilir bir sonuç sağlama imkânını yaratmışlardır. Esasen, ikinci kategoride yer alan ülkelerce benimsenen çözümler, özellikle sinema eserinin sahibi olarak kimin somut olarak kabul edileceği ve hakkın fiktif ya da varsayılan devrinin gerçek kapsamını saptamanın söz konusu olduğu hallerde, birbirlerinden çok farklıdır.

Öte yandan, birinci kategoride yer alan ülkelerde de, mevcut ve filme alınan eserlerin sahipleri himayeden uzak kalmış değidirler.

-
- (1) HEINRICH HUBMANN: *Urheber-und Verlagsrecht*, 3. neubearbeitete Auflage. München 1974, 121.
(2) Bkz. A. KOMEN: *Compendium van het auteursrecht*. Door A. Komen en D.W.F. Verkade. Deventer 1970, s. 36.

II. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEKİ DÜZENLEMELER

1. Belçika

1886 tarihli Belçika eser sahipliği kanunu, sinema eserlerine ilişkin özel hükümler ihtiva etmemektedir. Edebi ve artistik eserlerin himayesi hakkındaki Bern konvansiyonunun (CRB) (Brüksel tâdili) Belçikalı eser sahipleri lehine doğrudan uygulanabilmesi ile ilgili olarak CRB. 14. maddesi (Brüksel tâdili) hükümlerinden yararlanılabilecektir. Bununla beraber, 14. madde, sinema eseri üzerindeki hakkın sahibinin kim olduğu konusunda hiçbir şekilde açık bir çözüm şekli getirmiş değildir; bu sebeble CRB başvurmanın hiçbir yararı yoktur.

Bununla birlikte, Belçika mahkeme kararları ve doktrini uyarınca(3) ve CRB. 14. maddesi (Brüksel tâdili) karşısında şu sonuca ulaşılabilir ki, film sahibi olarak kabul edilen yapımcı değil, fakat senaryo yazarı, sahneye koyan, film müziğinin kompozitörüdür. Filmin bütünlüğü üzerindeki haktan bağımsız olarak, mevcut eserler ya da filmin gerçekleşmesini sağlayan eserler üzerinde, özellikle filmin müziği üzerinde de haklar mevcuttur.

Belçika'da, hakların devrindeki kanuni karineden ya da herhangi bir *cessio legis*'ten yararlanması söz konusu olmaksızın, her durum için işletme haklarını sağlamak film yapımcısına aittir. Belçika'ya has bir başka özellik de şudur: Sinema sahipleri karşısında, öteki ülkelerdeki gibi, yalnızca müzik sahibinin sunma hakkı değil, aynı zamanda yazarların, özellikle senaryo yazarının hakkı da sağlanmıştır. Van Isacker'e göre(4), bununla beraber bu, asıl sahne koyuculara uygulanmaz.

Bir milli düzenleme olmadığı için Belçika'da, normal himaye süresi, eser sahibinin (Mad. 5) ölümünden itibaren 50 yıldır; çünkü Belçika, sinema eserleri için daha kısa bir himaye süresi öngörmek imkânını açıkça kullanmış değildir. CRB.7/III. maddesinden (Brüksel tâdili) çıkan anlam budur.

---

(3) Bkz. FRANS VAN ISACKER: *De morele rechten van de auteur*. Rechtsvergelijkende analyse der Belgische wetgeving, jurisprudentie en rechtsleer met enn woord vooraf door Paul Struye, Brussel 1933, s. 260 vd.; PIERRE RECHT: *Le droit d'auteur, une nouvelle forme de propriété*. Histoire et théorie, Paris 1969, s. 121.

(4) Op. cit., s. 261.

Özet olarak, yapımcı tarafından yatırılan sermaye ve yüklenen önemli riskler göz önünde tutulursa, bir yasal düzenlemenin bulunmaması ,zamanla, güçlüklerin ortaya çıkması sonucunu doğuracaktır.

2. Danimarka

Danimarka fikir eserleri kanununda yer alan sinema eserlerine ilişkin hükümler çok açık değildir; bu hükümler özellikle orijinal hakkın sahiplerinin kim olduğu konusunda hiçbir açıklık getirmemiştir. Danimarka fikir eserleri kanununun 1. maddesinin 1. paragrafından, ancak, filmin gerçekleşmesinde yaratıcı katkıları bulunan gerçek kişi sahiplerin söz konusu olabileceği sonucu çıkarılmalıdır.

41 ve 42. maddelerde çekim mukavelesine ilişkin özel hükümler yer almaktadır. 41. madde, filmin gerçekleştirilmesi bakımından kullanılan müzik eserleri ile edebi eserlerin sahiplerine, filmin makul bir süre içinde gerçekleştirilmemesi ve sunulmaması halinde, fesih hakkı vermektedir. Devir karinesini düzenleyen 42. madde çok önemlidir. Bu hüküm uyarınca, bir edebi ya da artistik eseri ekrana aktarmak hakkının devri, eseri film yoluyla alenileştirmek hakkını ve filmi farklı ya da başka bir dilde kaleme alınmış bir metinle tamamlamak hakkını da kapsar. Müzik eserleri, sunmaya ilişkin bu devir karinesinden açıkça istisna edilmiştir; öyle ki, Danimarka, işletme gelirlerinin yetkili Danimarka şirketi Koda'ca tahsilini benimsemiştir. Lund'a göre(5), Danimarka mevzuatındaki karine, filmi televizyonda göstermek imkânını ve bundan işletmenin gerektirdiği kopyaların çıkarılmasını hakkını da kapsamına alır. Esasen, Lund(6) bu karinenin, filme alınan mevcut eserler kadar sahneye koyucu ve filmin öteki yaratıcıları tarafından o anda gerçekleştirilen eserleri de kapsamına aldığı görüşündedir. Danimarka'da sinema eserlerine uygulanan himaye süresinin kısaltılması konusunda da bir hüküm yoktur.

Sonuçlarının Alman düzenlemesine benzediği Danimarka mevzuatı, kısahğı sebebiyle, artık yeterli olmaktan uzak bulunmaktadır.

---

(5) TORBEN LUND: *Ophavsret-Kommenteret udgave af lovene af 31 maj 1961 om Ophavsretten til litteraere og kunstreriske vaer ker of Retten fil fotografiske billeder*, Kobenhavn 1961, s. 239. 6.

(6) Op. cit.

3. Almanya

Alman mevzuatının özelliği, fikir eserleri hakkındaki kanunun 3. kısmında sinema eserlerine ilişkin olarak bir seri hükmün yer almakta olmasıdır (Mad. 88-93). Bununla beraber, Alman mevzuatı, sinema eserinin sahibi olarak genellikle kimin kabul edileceği ya da muayyen bir olayda kimin eser sahibi olarak kabul edilmeye elverişli olduğu konusunda daha geniş olumlu bir açıklama getirmiş değildir. Alman mevzuatında, ancak, sinema eserinin gerçekteşmesine yaratıcı biçimde katılanlar filmin asıl sahipleri olarak kabul edilmektedir; yani ilk önce sahneye koyucu, operatör ve montör, Fakat mevcut eserlerin sahipleri, seneryo sahibi ya da film müziğinin kompozitörü gibi, film için özel olarak yaratılan eserlerin sahipleri için durum böyle değildir. Film yapımcısı, muayyen bir olayda gerçekteşirmeye yaratıcı biçimde katılmamışsa, hiçbir şekilde hak sahibi değildir.

Film işletilmesinin yapımcıya aşırı güçlükler çıkartmaması için 89. madde asıl film sahiplerinin haklarının temlikinde geniş bir karine kabul etmekte ve 88. madde de, roman, seneryo ve film müziği gibi filmin gerçekteşirilmesinde kullanılan eserlerle mevcut eserlerin sahiplerine ilişkin olarak sınırlı bir karine öngörmektedir. 88. maddede öngörülen karine, film müziğinin halka sunulması hakkını kapsamamaktadır; kompozitörler ve yazarlar bu haklarını önceden GEMA'ya devretmektedirler.

Burada Alman mevzuatının özellikleri üzerinde derinliğine durulacak değildir. Bununla birlikte şunu belirtmek gerekir ki, Alman kanunu, 94. maddesinde, film yapımcısına, bu sıfatla, sinema eserinin yer aldığı film üzerinde bir komşu hak tanımaktadır. Bu hak, çoğaltma, sunma ve yayma haklarının tekilde toplanması imkânını bahşetmektedir.

Bu hak filmin gösterilmesinden ya da, gösterilmemişse, gerçekteşirilmesinden itibaren 25 yıl sona ortadan kalkar. Bunun aksine olarak, Alman kanunu asıl sinema eseri üzerindeki haklar için özel kısaltılmış bir himaye süresi öngörmemektedir.

Asıl film yapımcısına tanınan haklara paralel olarak film yapımcısına tanınan komşu hak (mevcut eserlerle filmin gerçekteşirilmesinde kullanılan eserlerin sahiplerinden film yapılmasına az çok devredildiği farzedilen), bir taraftan eser sahibinin hakkı

konusunda mantıki çözüm yolları bulmak öte yandan da film yapımını, onun tarafından sarfedilen çabaları göz önünde tutarak en uygun şekilde himaye etmek arzusunun ifadesini oluşturmaktadır.

4. Fransa

Uygulamada, eser sahipliğine ilişkin Fransız kanunu, film yapımıcısının durumunu, benzer biçimde yumuşatmış, fakat bu açıdan, sinema eseri üzerindeki hakkın sahipleri konusuna ilişkin olarak Alman düzenlemesinden hissedilir şekilde farklı bir çözüm şeklini benimsemiştir. Fransız eser sahipliği kanununun 14. maddesi, seneryo yazarını, adaptörü (uyarılatıcı) konuşma metninin yazarını, sözlü ya da sözsüz olarak eser için özellikle hazırlanan müzik eserinin sahibini ve gerçekleştiriciyi (sahneye koyan) sinema eserinin sahipleri olarak sıralamaktadır. Aynı kanunun 14. maddesinin 3. paragrafı uyarınca, korunmakta olan mevcut bir senaryonun ya da eserin yazarları da, yukarıda sayılanlar gibi kabul edilmiştir. 17. maddenin 3. paragrafı, bütün bu sinema eseri sahipleri-müzik eserlerinin (sözlü ya da sözsüz) sahiplerinin açıkça istisna edilmiştir- için, filmin işletilmesine ilişkin inhisari hakların yapımıcıya devredilmiş olacağını kabul etmektedir.

Karşılıklı katkıların, filmin çerçevesi dışında, birbirlerinden ayrı biçimde işletilmesi, 15. maddenin 2. paragrafı uyarınca, sahiplerine bırakılmıştır.

Geniş bir yaratıcılık düşüncesine dayanmakta olan Fransız hukukunun çözüm şekli, bu sebeple, eğer şahsi yaratıcı bir hizmet gerçekleştirmemişse, yapımıcıya orijinal bir hak sağlamaz (Mad. 17, Par. 2), fakat onun, filmin işletilmesinde elverişsiz bir duruma sokulmasını da kabul etmez. Fransız eser sahipliği hukukunun genel hükümleri uyarınca (Mad. 31, par. 1), film sahipleri ile yapımıcı arasında akdedilen mukavele, devredilen hakları kesinlikle saptamayı mümkün kılacak biçimde, yazılı olmalıdır. Bu sebeple, Fransa'da, sinema eserine dahil bulunan çeşitli sahiplerle, sözlü olarak yapılan mukavelerde görülebilecek böyle bir karineye daha dar bir pratik kapsam tanımak mümkün olabilecektir.

Fransa'da sinema eserleri için kısaltılmış bir himaye süresi yoktur. Bu tür eserler birlikte yaratılan eserler olarak telâkki edil-

mişlerdir(7) ve - eser sahipliği hakkında kanunun 21. maddesinin 2. paragrafı uyarınca -, 50 yıllık normal koruma süresini hesaplamak için sahibin ölümü tarihi esas olarak alınacaktır.

5. İtalya

İtalyan düzenlemesinde sinema eserinin sahipleri teker teker sıralanmakta fakat - Fransız mevzuatının aksine - bu sıralama taddadi (exhaustive) bir karakter taşımaktadır. (yoksa örnek olarak (exemplative) belirtme söz konusu değildir). Edebi kısmın sahibi olarak, senaryo yazarı, müziğin sahibi ve sahneye koyan kabul edilmiştir (İtalyan eser sahipliği kanunu, Mad. 44). Bununla beraber 45. maddenin 1. paragrafı ve 46. maddenin 1. paragrafı; filmi işletme hakkının bazı kısıtlamalarla yapımçıya tanındığını öngörmektedir. Bu sebeple İtalyan mevzuatında bir devir karinesi değil; fakat, Fransız, Alman ve Danimarka mevzuatındaki ekonomik sorunlara benzer bir ekonomik sonucun doğmasına yönelik bir cessio legis söz konusudur(8).

Bununla beraber, sinema eserleri özel düzenlenmesi çerçevesinde öngörülen öteki hükümler (mad. 44-50), İtalya'da, müzik eserlerinin sahiplerine, kullanmaya uygun biçimde, sinemalar karşısında doğrudan bir katılma hakkı da tanımaktadır (Mad. 46, par. 3). Öte yandan, sinema eserinin müzikal ve edebi bölümlerinin farklı işletilmesinin (filmin işletilmesine zararı dokunmayan) kabul edildiği de belirtilmiştir (Mad. 49).

İtalyan eser sahipliği hukuku, mevcut eserlerin sahiplerinin film sahipleri arasında gösterilmesi konusunda Fransız mevzuatı kadar ileriye gitmemişse de, onların hakları, orijinal eser sahibi ve uyarlayıcı arasındaki ilişkilere ilişkin genel düzenlemenin görünümü içinde, 4. ve 18. maddelerde tamamen himaye edilmiştir. Bununla birlikte şunu saptamakta yarar vardır ki, 32. madde, an-

(7) Bkz. HENRI DESBOIS: *Le droit d'auteur en France*, 2. Anflage 1966, s. 158 vd.; ROBERT PLAISANT: *Juris-Classeur de la propriété littéraire et artistique* (Loseblatt-Ausgabe), Paris 1953, Fasc. 17, s. 19.

(8) Bu konuda bkz. PAOLO GRECO/AOLO VERCELLONE; *I diritti sulle opere dell'insegno*, Torino 1974, s. 239 vd. Bu yazarlar İtalyan düzenlemesini, üçüncü şahıslar bakımından, bir tanıma düzenlemesi olarak telâkki etmek eğilimindedirler (s. 241). Ayrıca bkz. EDUARDO PIOLA CASELLI: *Codice del diritto di autore*. Commentario della nuove legge 22 aprile 1941-XIX, n. 633 corredato dei lavori preparatori e di un indice analitico delle leggi interessanti la materia. Torino 1943, s. 389.

cak, sinema eserlerinin işletilmesine ilişkin haklar için 30 yıllık nispeten kısa bir himaye süresi öngörmektedir.

6. Büyük Britanya ve İrlanda

İngiliz eser sahipliği hukuku-İrlanda hukuku için de durum aynıdır-, sinema eserleri üzerindeki yaratıcılık sorununu başka türlü düzenlemiştir. Şunu hemen belirtelim ki, Copyright-film olarak isimlendirilen husus, orijinal eserler (Copyright in original works) hakkındaki eser sahipliğine ilişkin İngiliz eser sahipliği kanununun I. kısmında (İrlanda eser sahipliği kanununun II. kısmı) değil, fakat fonogram yapımcılarının, yayımcıların ve radyo ile yayım teşekküllerinin Copyright'ını da düzenleyen II. kısımda (İrlanda eser sahipliği kanununun III. kısmı) yer almaktadır. Burada, kıta Avrupasının anlayışına göre, eser sahipliği değil, fakat, icracıların ya da yorumcuların, fonogram yapımcıların ve radyo ile yayım teşekküllerinin himayesi hakkındaki 1961 tarihli Roma Konvansiyonunun başlığında belirtildiği gibi, benzer (komşu) haklar söz konusudur.

-İngiliz ve İrlandanın eser sahipliğine ilişkin kanunlarının sistematığında olduğu gibi- oripinal eserler hakkındaki copyright ile aralarında sinema filminde bulunduğu öteki nesnelere hakkındaki copyright arasında bir ayırım yapmak faydasız değildir. Eğer yakından tetkik edilirse film yapımcısı yararına özel bir benzer (komşu) hakkın-Alman eser sahipliği kanununun 94. maddesi çerçevesinde-tanınmasını andırır bir düzenleme karşısında bulunduğu görülür. Benzer (komşu) haklar çerçevesinde, yapımcıya (maker), bu hakkı (İngiliz eser sahipliği kanununun 13. bölümünün 4. paragrafı; İrlanda eser sahipliği kanununun 18. bölümünün 3. paragrafı) tanımakta ve bu benzer (komşu) hak için filmin ad hoc sicile kaydından ya da ilândan (İngiliz eser sahipliği kanununun 13. bölümünün 3. paragrafı) itibaren 50 yıllık kısaltılmış bir himaye süresi öngörmekte - eser sahipliğine ilişkin düzenleme bakımından - hiçbir güçlük mevcut değildir.

Kanunun I. kısmında (İrlanda'da II. kısım) düzenlenen gerçek (asıl) eser sahipliği hakları ile kanunun II. kısmında (İrlanda'da III. kısımda) düzenlenen film yapımcısının benzer (komşu) hakkı arasındaki farkı daha anlaşılır kılmak için, her iki mevzuat da (İngiliz eser sahipliği kanununun 16. bölümünün 6. paragrafı

ile İrlanda eser sahipliği kanununun 21. bölümünün 2. paragrafı) film copyright'ının, sinema filminde kullanılan eserlere ait hakların himayesine zarar verebilecek bir sonuç doğuramayacağını açıkça belirtmektedirler. Haklar konusundaki bu önemli hüküm yalnızca filme alınacak mevcut eserlere değil aynı zamanda filmin gerçekleştirilmesinde kullanılan bütün farklı katkılar için de uygulanır. Bununla birlikte, İngiliz eser sahipliği kanununun 13. bölümünün 7. paragrafı ile İrlanda eser sahipliği kanununun 18. bölümünün 6. paragrafı, filme alınan (incorporées) eserler üzerindeki haklar yararına olarak ifade edilen bu hükmü, önemli ölçüde kısıtlamaktadır; şu anlamda ki, filmin aleni gösterilmesini engellemek bakımından, film Copyright'ından kaynaklanan himayenin sona ermesinden sonra bu haklara başvurulamaz. Benzer (komşu) hakkın himaye süresinin sona ermesinden sonra, herhangi bir kimse, hukuken asıl filmin işletilmesine teşebbüs edebilecektir.

Filme alınan eserler üzerindeki hakların sürdürülmesindeki bu kısıtlama bir yana bırakılırsa şu sonuca ulaşılır ki İngiliz ve İrlanda hukukunda, ancak film gerçekleşmesinde doğrudan katkısı bulunan yaratıcı şahısların (sahneye koyan, montör, operatör vs). himayesiz kaldıkları ve sinema eserinin asıl sahipleri olarak telâkki edilmedikleri ölçüde, bir boşluk söz konusudur.

Mevcut ya da filmin gerçekleşmesinde kullanılan eserlerin öteki sahipleri, 48. bölümün 1b paragrafındaki «çoğaltma» tabiri sinema filmini açıkça çoğaltma içine aldığı sürece, aksine, himaye süresine ilişkin kısıtlayıcı hükmün çerçevesinde, korunacaklardır.

Kanunun I. kısmındaki (İrlanda'da II. kısım) asıl eser sahiplerinin himayesi ile kanunun II. kısmındaki (İrlanda'da III. kısım) film yapımcısına ait benzer (komşu) haklar arasındaki bu karşılıklı ilişki, sorunun ortadan kaldırılması sonucu doğuruyorsa da, sahneye koyanın ve filmle doğrudan ilgili öteki sahiplerin himayeden yoksun kalmaları düşündürücü olmaktadır. İngiliz ve İrlanda mevzuatı ile kıta avrupalı düzenlemeleri arasındaki temel farklar nazara alınmasa ve söz konusu düzenlemeler sonuçta yapımcıya şu ya da bu tarzda zaruri hakları tanısa bile, eser sahipliği rejiminde böyle bir durumu onamak mümkün değildir.

7. Lüksemburg

Lüksemburg, 1972 tarihli düzenlemesi ile, İngiliz örneğini izleyen, tek kıta avrupası, CE üyesi ülkedir; Lüksemburg eser sahipliği kanununun 27. maddesinin 1. paragrafında sinema eseri üzerindeki orijinal hak, açıkça yapımcıya tanınmıştır. Kanun hem gerçek hem de hükmü şahısları yapımcı olarak kabul etmektedir.

Filmle ilgili olarak yapımcıya tanınan bu orijinal eser sahipliği hakkı, 27. maddenin 2. paragrafına uygun olarak, aleniyet tarihinden itibaren 50 yılda sona erer. Böylece Lüksemburg hukuku, himaye süresi bakımından, İngiliz-İrlanda örneğine uygunluk göstermektedir.

Fakat Lüksemburg eser sahipliği kanununun, 28. maddesinde, ayrıca, müzik eserleri (sözlü ya da sözsüz) hariç olarak, filmin gerçekleştirilmesinde kullanılan eserler üzerindeki hakların devri konusunda (sencronizasyon dahil, bu hakların sinemada işletilmesini de kapsayan) bir karine öngörmektedir.

Bu sebeple, burada, Fransa eser sahipliği kanununun 17. maddesinin 3. paragrafında ya da Alman kanununun 83. maddesinde öngörülene benzer bir karine mevcuttur. Bununla birlikte bu karine çürütülebilir. Bu karine, CRB. 14. maddesinin 1 ve 3. paragraflarını karşılayan, özellikle aşağıda belirtilen işlemlere muvafakatı kapsamaktan ibaret bulunan, Lüksemburg kanununun 26. maddesiyle sağlanan inhisari hak olarak anlaşılmalıdır: 1- Bu eserlerin sinemaya ilişkin olarak çoğaltılması ve adaptasyonu ile böylece çoğaltılan ya da adapte edilen eserlerin piyasaya sürülmesi; 2- Böylece çoğaltılan ya da adapte edilen eserlerin aleni gösterilmesi ya da icrası. Bu hak aynı sinema eserinin öteki adaptasyonlarını da kapsamına alır.

Lüksemburg mevzuatı, İngiliz ve İrlanda kanunlarında bulunmayan munzam devir karinesi sayesinde, yapımcı bakımından anılan düzenlemelere nazaran daha uygun görünmektedir. Bunun gibi, Lüksemburg mevzuatı asıl film sahiplerinin, özellikle sahneye koyanın, haklarını ne anmakta ne korumakta bu nedenle de benzer sorunların doğumuna yol açmaktadır.

8. Hollanda

Hollanda'da eser sahibinin hakkının hukuki durumu karışıktır. Eser sahipliği hakkındaki 1912 tarihli mevzuat, kuşkusuz mev-

cut eserlerin ekrana aktarılması şeklinde de olsa, sinema eserleri üzerindeki hak sahipliğini açıkça korumakta (Mad. 10, par. 1, no. 9 ve par. 2), fakat sinema eseri üzerindeki hakkın esas itibariyle kime ait olduğunu açıkça hükme bağlamamaktadır. Bunlardan başka, kanunda, sinema eserlerinin özel surette düzenlenmesine ilişkin bir hüküm de yer almamaktadır.

Mahkeme kararları, sinema eserlerinin yaratıcılığı konusunda, iki ya da daha fazla şahsın eserlerinden oluşan bir eserin sahibi olarak, bu eseri yönetiminde ve denetiminde gerçekleştiren şahsı - bununla birlikte her farklı esere ilişkin haklar saklıdır- kabul eden Hollanda kanununun 5. maddesinin 1. paragrafına(9) dayanmaktadır. Bir filmin gerçekleştirilmesine doğrudan katılan şahıslar konusunda da projeleri gerçekleştiren ve yapımı yöneten ve denetleyen kimseyi sahip olarak kabul eden Hollanda kanununun 6. maddesine başvurmak uygun olacaktır. 7. maddeye göre, aynı sonuç, bazı eserleri başkası hesabına gerçekleştirme halinde istihdam eden lehine olarak ortaya çıkar. Bütün bu hükümler ve mahkeme kararları gereğince, film yapımcısı, film konusunda orijinal eser sahibi olacaktır. Hollanda doktrini, yabancı mevzuata-özellikle Fransız-dayanarak bu sonuca karşı çıkmakta ve film yapımcısı ile, sinema eserinin gerçekleşmesinde rolü olan bütün şahıslar arasında ayrıntılı sözleşmeler yapılmasını tavsiye etmektedir.

Bununla birlikte, sinema eserlerine has düzenlemenin yokluğu şunu da göstermektedir ki, mevcut eserlerin ve filmin gerçekleştirilmesinde yararlanılan ve sınırlandırılabilinen öteki eserlerin sahipleri, Fransız, Alman ya da İtalyan hukuklarında olduğu gibi, bir devir karinesi ya da bir *cessio legis*'le ilgili olmayabilirler. Bu sebeple anlaşmanın önemi artmaktadır. İlgili sahipler için teorik olarak daha uygun olan bu durum, filmin işletilmesi esnasında ortaya çıkan, sahipler yararına olarak da gerçekleşen güçlükler nazara alınırsa, elverişsiz olarak telâkki edilmelidir.

Sinema eserlerinin yaratıcılığına ilişkin düzenlemenin yokluğu, özellikle yapımcının bir hükmi şahıs olması halinde, filmin himaye süresinin hesaplandığı kriterlere bağlı olmayan engellerin

---

(9) Bu konuda bkz. KOMEN/VERKADE, s. 35; H. PFEFFER: *Kort commentaar op de auteurswet 1912*. 2e druk, geheel herzien en bijgewerkt, door S. Gerbrandy, Haarlem 1973, s. 26 vd., 68 vd.

(10) Bkz. KOMEN/VERKADE, op. cit.

de ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Mahkeme kararlarına hakim olan geleneksel görüşe dayanılırsa, bu hallerde, 38. maddenin 1 ve 2. paragraflarına uygun olarak gerçekleştirilecek aleniyetten itibaren 12 yıllık bir himaye süresi uygulamak uygun olacaktır. Öte yandan, bu kısaltılmış himaye süresi, mevcut eserlere ilişkin değildir; eserin sahibi ya da yapımcı-eğer bu haklar devredilmişse-50 yıllık sürenin bitmesinden sonra, hakkın ihlâli sebebiyle dava açabilecektir.

9. Genel Değerleme

Belçika, Danimarka, Almanya, Fransa ve İtalya, yalnızca sinema eserine yaratıcı biçimde katılmanın sinema eserleri üzerindeki eser sahibi haklarının özgün iktisabını haklı gösterebileceği ilkesine dayanmaktadırlar. Bununla birlikte, bu ülkeler çeşitli ilgili şahısların bir araya gelmesinin söz konusu olması halinde farklı yaklaşımlardan hareket etmektedirler. Alman eser sahipleri hukuku, film sahiplerinden çok sınırlı bir çerçeve oluşturduğu özellikle sahneye koyanı bu çerçeveye dahil ettiği halde, İtalyan hukuku, filmin gerçekleştirilmesi için düşünülen özel eserlerin sahiplerini bu çerçeveye sokmakta, Fransız hukuku ise mevcut eserlerin sahiplerini, film sahiplerine benzetmektedir. Danimarka ve Belçika hukuklarındaki durum, bu konuda özel hükümler olmadığı için, kesinlikle ortaya konulamamaktadır.

Belçika hariç anılan devletler, sinema eserinin sahiplerinin çerçevesinin saptanmasına ilişkin farklılıklara rağmen, uygulamada film yayımcısının filmin işletilmesi için gerekli haklardan istifade etmesine itina göstermektedirler. Bununla beraber, sinemalarda gösterme haklarının devri, film müziği ile ilgili olarak, genellikle kabul edilmemektedir.

Büyük Britanya, İrlanda ve Lüksemburg yapımcıya, sinema eserlerinin işletme hakkını ex lege tanımakta ve mevcut eserlerin sahiplerini değil fakat asıl film sahiplerini himayesiz bırakmaktadırlar. Holanda'da hukuki durum kesinlik kazanmamakla birlikte mahkeme kararları yapımcının hakkını kabul etmektedir.

Belçika, Danimarka, Almanya ve Fransa'da himaye süresi genel hükümlere uygundur; Büyük Britanya, İrlanda ve Lüksemburg'ta (muhtemel Hollanda'da) himaye süresi-genel olarak- aleniyetten itibaren 50 yıldır. İtalya da 30 yıllık kısa bir himaye süresi söz konusudur.